

**СЕКЦІЯ № 5. ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ БОРотьБИ ЗІ
ЗЛОЧИННІСТЮ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД**

Науковий керівник: Петряєв С. Ю., к.ю.н., доцент

ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Петряєв С.Ю.

*к.ю.н., доцент, завідувач кафедри інформаційного та підприємницького
права
ФСП НТУУ «КПІ»*

Судова експертиза зародилася і пройшла тривалий шлях до виокремлення в судову експертологію. Вона має загальне історичне коріння з криміналістикою, що пояснюється низкою причин. По-перше, судова експертологія виокремилася з криміналістики, що свідчить про спільність їх мети – встановлення обставин, що підлягають доказуванню у конкретній справі. По-друге, їх поєднує спільність завдань і методів дослідження. По-третє, їх наукові теорії побудовані на загальних законах і закономірностях матеріального світу.

Разом з тим, не можна заперечувати самостійний розвиток судової експертизи. Характерним для неї є постійний творчий пошук спрямований на вирішення все більш складних судово-експертних завдань, що зумовлюються появою нових та удосконаленням традиційних способів вчинення злочинів.

На базі широкого використання сучасних досягнень природничих і технічних наук активно удосконалюються наявні та розробляються нові технічні засоби, методи і методики дослідження об'єктів судової експертизи, доказові властивості яких раніше були недоступні для правосуддя.

Крім того, стрімко зростають комплексні дослідження об'єктів, що зумовлено необхідністю їх поглибленого та всебічного вивчення. Ця тенденція відображує об'єктивний процес поглибленої диференціації кожного виду судової експертизи й неухильної їх інтеграції.

Це сприяло створенню умов для виникнення такої галузі науки, яка б об'єднала усі галузеві знання (теорії різного роду судових експертиз) в єдину упорядковану синтетичну систему на основі інтегрування наукових засад кожного виду судової експертизи в єдину загальнотеоретичну, методологічну

галузь науки – систему знань, що складають сутність судової експертології [1, 12].

Будь-яка наука має свою історію. Це повною мірою стосується судової експертизи. Оскільки вона виділилася з криміналістики, багато з її історичних фактів розкривають зміст історії судової експертизи. Історія використання спеціальних знань в кримінальному судочинстві висвітлюється в роботах Р.С. Белкіна, А.І. Вінберга, А.М. Зініна, А.В. Іщенка, Н.І. Клименко, І.Ф. Крилова, Б.В. Романюка та ін. у вигляді набору історичних фактів, значна увага серед яких приділена завершальному етапу формування експертології в самостійну науку. Автори описують різноманітні історичні події, які пов'язані з залученням осіб, що володіють спеціальними знаннями в галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла для вирішення завдань кримінального судочинства.

У цьому зв'язку є необхідність розглянути історію судової експертизи в її становленні, як сукупність природних і духовних (соціальних) досягнень людини в процесі свого еволюційного розвитку.

Історія формування наукових знань в галузі судової експертизи, як і загальна історія суспільства, підпорядкована законам її розвитку і пройшла тривалий шлях від доісторичного періоду використання наукових знань про природу і людину, до сучасного – формування судової експертизи в самостійну науку – експертологію.

В еволюції формування і розвитку наукових знань, пов'язаних з сучасною експертологією, можна виділити три основних періоди: а) доісторичний, якому притаманні ненаукові форми пізнання. На ньому відбувається стихійно-емпіричне накопичення знань, а тому його називають ще етапом буденного пізнання. Закони матеріального світу людина сприймає як буденне явище без будь-яких пояснень і використовує в повсякденному житті; б) перехідний, характерними рисами якого є донаукові форми пізнання. Самі по собі знання ще не є наукою. Ці знання необхідно було пояснити, упорядкувати в логічну систему, перевірити практикою, і використовувати як інструмент для вирішення конкретних соціальних задач. Ця проблема була вирішена через філософське, художнє і релігійне пізнання, що відкрило другий період історії

наукових знань. Активно розвивається писемність, філософія, природничі науки, медицина, архітектура, мистецтво; в) період формування судової експертизи в межах «криміналістики». Він займає тривалий час в розвитку суспільства і характеризується використанням спеціальних знань для вирішення завдань судочинства. Сьогодні важко визначити, знання яких галузей першими почали використовувати для з'ясування спірних питань – медицини чи документознавства. Ними могли бути знання в галузі мистецтвознавства, психіатрії, трасології. Разом з тим, перші згадки зустрічаємо про використання спеціальних знань в галузі медицини. Так, лікар Анти стій досліджував труп римського імператора Юлія Цезаря (44 р. до н. е.) та виявив на тілі 23 рани, лише одну з яких визнав смертельною [2, 10-37]; г) сучасний, пов'язаний з оформленням судової експертизи в самостійну юридичну науку – експертологію. Емпіричний процес накопичення наукової інформації, пов'язаний з визначенням предмета науки, об'єктів і методів дослідження, закономірностей формування наукових знань досяг такого рівня, коли можна було зробити висновок про формування нової галузі наукового знання – судової експертології.

Складовими елементами судової експертології мають слугувати історичні факти практичного втілення наукових знань в життя суспільства. До них відноситься історія законодавчого регулювання, як правовий інструмент, що визначає правила використання спеціальних знань в кримінальному і цивільному процесі, а також історія виникнення і розвитку експертних установ, як інструментальної та інтелектуальної бази даної науки.

Історію законодавчого регулювання використання спеціальних знань в судочинстві можна побудувати у відповідності з загально визнаними історичними епохами розвитку суспільства, а саме: законодавчі акти епохи Давнього і Античного Миру, періоду Середньовіччя, Нової й Новітньої історії і окремо виділити законодавчі акти Сучасної історії.

В історії виникнення і розвитку спеціалізованих судово-експертних установ можна виділити періоди: стихійного залучення осіб, що володіють спеціальними знаннями в науці, техніці, мистецтві або ремеслі для вирішення

питань судочинства; поява перших судово-експертних лабораторій; сучасний період, пов'язаний з формуванням системи судово-експертних установ та організацій.

Кожен із зазначених періодів або етапів можна розглядати ще більш детально, як це роблять деякі автори навчальних посібників, але, на наш погляд, запропонована схема достатньою мірою відповідає логіці і сучасному науковому розвитку.

Список використаних джерел

1. Судебная экспертиология : Учебное пособие. – Волгоград : ВСШ МВД СССР, 1978.

2. Судова медицина: Підручник для студентів мед. вузів. / Концевич І.О., Михайличенко Б.В. та ін.; за ред. І.О. Концевич, Б.В. Михайличенка. – К. : МП «Леся», 1997. – С.10-37.